

Příloha 1. Schéma otázek pro rozhovory

Demografické otázky (pro třídní učitelky)

1. Kolikaletou máte praxi ve školství?
2. Jaká je vaše aprobace?
3. Kolik let jste v minulosti pracovala s žáky s lehkým mentálním postižením?
4. Měla jste možnost zúčastnit se nějakého postgraduálního vzdělávání zaměřeného na práci s žáky s lehkým mentálním postižením?

Demografické otázky (pro asistentky pedagoga)

1. Kolikaletou máte praxi ve školství?
2. Jaká je vaše kvalifikace na pozici asistenta pedagoga? Máte vystudovanou školu pedagogického směru nebo jste absolvovala kvalifikační kurz pro zájemce o pozici asistenta pedagoga?
3. Pracujete jako sdílený asistent pedagoga?
4. Kolik let jste v minulosti pracovala s žáky s lehkým mentálním postižením?
5. Měla jste možnost zúčastnit se nějakého postgraduálního vzdělávání zaměřeného na práci s žáky s lehkým mentálním postižením?

Otázky pro rozhovor

1. Jaká podpůrná opatření doporučená školským poradenským zařízením konkrétně poskytujete danému žákovi s lehkým mentálním postižením?
2. Jaká jsou specifika výuky daného žáka s lehkým mentálním postižením?
3. Jaká byla Vaše znalost podpůrných opatření před tím, než jste začala vyučovat žáka s lehkým mentálním postižením?
4. Poskytujete žákovi s lehkým mentálním postižením i jiné formy podpory nad rámec podpůrných opatření doporučených školským poradenským zařízením?
5. Myslíte si, že existuje určitá forma podpory, která žákovi momentálně chybí?
6. Žádají Vás rodiče žáka s lehkým mentálním postižením o poskytování podpůrných opatření nad rámec podpůrných opatření doporučených školským poradenským zařízením?

7. Je nějaká forma podpory, kterou byste ráda využila, ale rodiče žáka s lehkým mentálním postižením jsou zásadně proti?
8. Jaké si myslíte, že je klima Vaší třídy ve vztahu k žákovi s lehkým mentálním postižením?
9. Jaké formy podpory využíváte pro co nejlepší začlenění žáka s lehkým mentálním postižením do kolektivu?
10. Jaké ještě další formy podpory by podle Vašeho názoru šlo využít pro co nejlepší začlenění žáka s lehkým mentálním postižením do kolektivu?

Příloha 2. Vzorový přepis rozhovoru

Přepis nahrávky rozhovoru s třídní učitelkou

Je zde uveden přepis nahrávky jednoho z rozhovorů mezi třídní učitelkou a tazatelkou. Písmenem „U“ se označuje třídní učitelka a písmenem „T“ značíme tazatelku. V první části rozhovoru byly zodpovězeny také otázky demografické, ty však nebyly nahrávány, proto nejsou součástí přepisu.

Datum realizace rozhovoru: 3. 2. 2021

Délka rozhovoru: 33 minut (00:33:07)

T: Nejprve bych se Vás chtěla ještě jednou zeptat, zda Vám opravdu nevadí, že náš rozhovor bude nahráván.

U: To víte, že mi to vůbec nevadí. Snad to bude aspoň nějak vypadat, abych i teď mluvila srozumitelně jako předtím, abyste z toho něco měla.

T: Určitě si z toho něco odnesu, to se nebojte. Jen Vás ještě upozorním, aby nikde nezazněla pravá jména, prosím. Aby vše bylo anonymní.

U: Tak dobře. Jména se budu snažit vynechat. Můžeme začít?

T: Samozřejmě. Začněme tedy první otázkou. Jaká podpůrná opatření doporučená školským poradenským zařízením konkrétně poskytujete žákovi s lehkým mentálním postižením?

U: Jediné podpůrné opatření, které nám to poradenské zařízení nabídlo, je, že jsou vlastně ty minimální výstupy, které jsme rozpracovali, máme použít nějakou učebnici a didaktické pomůcky, které nám nerozepsali, nevíme, nepřišly peníze. Takže se musíme sami postarat, takže vlastně používáme, co se dá. Protože my tu s ním jsme a reagujeme na to, jak on na tom aktuálně je, protože z domu nic. On neměl pouzdro, v pouzdře nic, maminka mu nekoupí nic, do pracovek dodneška nic, do výtvarky nic, tělocvik někdy, takže to je takové těžké.

T: Takže má tedy minimální výstupy, ty jsou pravděpodobně rozepsané v individuálním vzdělávacím plánu. Vzdělává se podle IVP, mám pravdu?

U: Ano. Vzdělává se podle IVP, tam má napsané i ty pomůcky, ale jak říkám, nic nám pořádně nerozepsali. Nevíme, co přesně, všechno musíme zajistit sami.

T: Chápu. Včera jsem si psala s paní asistentkou, takže podporu asistenta pedagoga má také doporučenou. Paní asistentka mi napsala, že ve třídě máte více žáků s nějakým postižením. Takže asi taky potřebují jistou podporu asistenta pedagoga, že?

U: Je to tak. Máme tady ještě žáka s tělesným postižením, je moc šikovný, učení mu jde, ale paní asistentka se mu musí věnovat. Pak ještě máme holčičku ze Slovenska a další. Asistentka je sdílená pro šest žáků. A ve třídě je 30 dětí!

T: Třicet, to je dost dětí, vzhledem k tomu, kolik máte žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Jakou podporu tedy žákovi dál poskytujete? Například jak probíhá hodnocení?

U: Dlouho jsme ho hodnotili... takhle, já si vůbec myslím, že dát v první třídě dvojku je hrozně těžké, jo, a navíc zbytečné, si myslím. Protože jestli je to opravdu dítě, které bude mít potíže, dáte na konci první třídy dvojku a pak dáte trojku, jo, to si myslím, že je taková cesta. Pak už to hodnocení bylo, je to takové, je to těžké. Když nemáte papír v ruce, tak si potřebujete, nechcete mu ublížit na jedné straně a na druhé straně chcete mít i zadní vrátka, kdyby se něco zvirtlo, a taky on potřebuje vědět, nemůžeme mu dávat pořád jedničky za to, že je šikovný, jo, on by je chtěl mít, ale proto se tam objevovaly třeba i ty pětky, jo, protože on musí vědět, že tohle nejde. Pokud šlo, dáte jedničku za snahu, napíšete to tam, aby ten rodič věděl. Vždycky komentář, když se chcete krýt – za snahu, jo? Vždycky jsou možnosti – razítko, napsat slovem, komentovat všechno, smajlíky. On nepotřebuje věty, on potřebuje nějaký obrázek, ten smajlík je pro něho. Takže vždycky s komentářem, i tak, když děláme, tak vždycky má napsané: s asistentkou, s pomůckami. Neublížit, navíc ho to motivuje, on když dostane jedničku, on ten sešit nedá ani do aktovky, on prostě jde, aby to každému po cestě ukázal, a to stojí za to.

T: To je moc milé, motivuje ho to. Přejděme teď k další otázce. A tedy, jaká jsou specifika výuky daného žáka? Klidně mi řekněte všechno, co Vás k tomu jen napadne.

U: Je to těžké, že se musíte tomu přizpůsobit, musíte být na to připraveni, musíte pořád hledat nějaké materiály a mít jich více, protože on se třeba unaví a už to nechce. A ještě to nějak zapasovat do té hodiny, že je tady tolik dětí s ostatními a že jsou tu děti, které něco potřebují. Kromě toho jsou tu i děti, které jako nechtějí pracovat, protože se jim nechce, protože doma nemusí, jo, takže leží na lavici celé hodiny, jo, prostě dneska děti...

T: Takže se snažíte vyhovět všem a pro onoho žáka máte více alternativ, aby se mu dostalo co nejlepší nebo spíš nejvhodnější pomoci. Chápu to správně?

U: Jde o to, že člověk chce tomu dítěti pomoci a potom hledá cesty, hledá ty cesty, jak mu pomoci. Cokoli, co vidíte, že potřebuje. A vždycky aktuálně od té jeho úrovně se odpíchnout a pořád dál. A protože my pracujeme na tom, aby on do toho kolektivu zapadl, protože o to jde, tak vlastně vždycky máme v té hodině, že on pracuje s námi. Nevím, děcka píšou vyjmenovaná slova, on vůbec netuší, co to je, ale je to pro něj opis, přepis, jo, a on pracuje s námi.

T: Jo, vidím, že se snažíte i o sociální začlenění. K tomu se pak taky dostaneme.

U: Jo, určitě. Dlouho neuměl do stovky, tak jsem mu koupila kalkulačku. Bylo to kritizované, ale mně je to jedno, pro mě je důležité, že on si to vypočítá. Ho to bavilo a on si to vypočítal a on se prostě zařadí mezi ty ostatní, to bude stejně teď... Jako do 1000 v životě nevypočítá, jako možná teď, možná nás překvapí. Jako prostě snažíme se, ať se různými cestami dokáže vyrovnat s těmi dětmi a jako docela vždycky vypíchneme, když je šikovný a když se zlepší, protože... Jako je to určitá manipulace s těmi dětmi, ale my chceme, ať on v tom kolektivu je, ať má prostě místo, kde ho berou. Bylo třeba zajímavé, že jak jsme začali online výuku, tak on byl doma a maminka samozřejmě se nepřipojovala, takže paní asistentka nosila každý den k nim do schránky úkoly, jo, a ty děti si vůbec nevšimly, vůbec, že tam není. Tak si všimnou, jé, ta tu ještě není...

T: Rozumím. Dále tady mám, jaká byla Vaše znalost podpůrných opatření před tím, než jste začala vyučovat žáka s lehkým mentálním postižením?

U: Podpůrná opatření jsme vždycky znali, protože než pošlete dítě do poradny, tak vždycky zkoušíte všechno. Tam vlastně jdete, až když už nevíte, jo, třeba máte podezření, ale to teprve oni musí diagnostikovat, abyste s tím mohla... vy tušíte, takže když ho posíláte do té poradny, tak ta opatření děláte. Vždycky se dělalo, akorát se to tak nepojmenovávalo. Takže vždycky musíte zkusit všechno, abyste té poradně říkali, udělala jsem to, to, to, to, to a většinou vás to zklame, protože z poradny přijde zpráva, kde vám navrhnou to, co jste dělala.

T: Z Vašeho povídání usuzuju, že žákovi poskytnete i jinou formu podpory, než jakou Vám doporučili v poradně. Můžete mi říct, jaká další podpůrná opatření žákovi poskytnete nad rámec podpůrných opatření doporučených ŠPZ?

U: Všechno, co mu pomůže. Všechno, co vás napadne, člověk bere z domu i z té zvláštní školy všechno, jakékoli pomůcky, vyrábíme a zaměřujeme se na to, co v podstatě má kolem sebe, protože to je... věčně něco nemá, když mu to dáte, nemá to, jo, tak už tam má asistentka

třeba pastelky, korunky papírové, jako všechno, co vás napadne... Prostě zkoušíte, co jde, děláte pracovní listy...

T: Takže vycházíte z jeho individuálních potřeb?

U: Jo, jo, přesně tak. Prostě to, co přesně on zrovna potřebuje. Vždycky musíte vycházet z individuality každého žáka, tak to je.

T: Rozumím. A myslíte si, že existuje nějaká forma podpory, která žákovi momentálně chybí?

U: Asi podpora doma, podpora doma, protože on by byl úplně někde jinde. A nechápete, že té matce je to úplně jedno. Ale mu by to tak pomohlo, tak strašně pomohlo. Ale ona opravdu od první třídy ani ťuk.

T: Tuším, že spolupráce s rodiči asi není úplně ideální, že?

U: Ne, vůbec! Rodiče se rozvedli, matka má tři kluky, vychovává je sama. Bydlí tady přes cestu. Sama můžete vidět, jak na tom asi jsou... Ty baráky jsou v otřesném stavu.

T: Bohužel, je mi to jasné. Popravdě jsem si myslela, že ty byty ani nejsou obydlené... Ještě se Vás zeptám, žádají Vás rodiče žáka o poskytování nějakých podpůrných opatření navíc?

U: Nežádají. Vůbec nic. Je zajímavé, že otec se nikdy nezajímal, ale jak se rozváděli, jak se handrkovali o děti, to zavolal, ale teď už zase ne.

T: Takže odpověď na otázku, jestli existuje nějaká forma podpory, kterou byste ráda využila, ale rodiče žáka jsou zásadně proti, je tady asi zbytečná?

U: Ano, tak tady je to bezpředmětné...

T: Posuneme se teď ke klimatu třídy, ano?

U: Ano, můžeme.

T: Jaké si myslíte, že je klima Vaší třídy ve vztahu k žákovi s lehkým mentálním postižením?

U: Jako celkově taková jako zkušenost za ty roky – dětem nevadí, když jsou v kolektivu jiné děti. A je to až se liší tím IQ čili takové mentálně zaostalé nebo zase hodně chytré, jakýmkoli způsobem jiné jim nevadí, ale za předpokladu, že jim tyhle děti dávají pokoj. Když na sebe upozorňují, rýpou, jo, tak to se stane, že ten kolektiv se jakoby semkne proti takovým dětem, jo, a potom je to těžká pozice. Ale fakt jakkoli jiné, divné, osamělé, nechce, jo, děti všechno berou, oni se berou takoví, ale musí jim dát pokoj. To se mi zdá, co tak mám vyzorované.

T: Takže s ním nemají nějaké větší problémy? Berou ho normálně do kolektivu?

U: Joo. A respektují, respektují ho, berou, protože každý je nějaký, že, protože od první třídy si povídáme na co jsi šikovný, co ti nejde, jo, co se ti líbí na spolužákovi. Prostě vždycky říkám rodičům, že škola je na to, aby připravila děti na život po všech stránkách a je super v tom, že to, co se tu nepovede, se dá vždycky napravit, na rozdíl od toho dospěláckého života, jo, tak ať to berou úplně se vším všudy, i ty vztahy, musíme se naučit spolu vycházet. Nemáš ho rád, nemusíš mu to říkat, tak za ním nechod' a neubližuj mu, jo. V podstatě to, co v tom životě můžou potřebovat.

T: Jde vidět, že máte praxi. Myslím si, že se dost důležité děti připravit na opravdový život.

U: Je to tak, jo, prostě ať si to vyzkouší, ať ví, co je pak čeká.

T: Co všechno děláte, aby se co nejlépe začlenil do kolektivu?

U: Prostě bereme ho do všeho, vtahujeme ho do všeho, bereme ho do všeho, snažíme se, pokud to jde – jednička s hvězdičkou, projdi se po třídě, ukaž dětem, jak jsi šikovný. Poukazovat na to, protože ty tendence... jako děti vycítí, jo, a ty tendence tady byly, ale snažíme se to hned utnout. Ale možná, že když se rozjede, babička něco udělá... Ale nemá tu kamaráda, nemá. Bylo třeba zajímavé, když nastalo období, kdy se v červnu mohlo vrátit jenom 15 dětí do třídy, tak on měl jako v tomhle ohledu přednost, takže on tu byl a třeba když šly děti na oběd, tak já jsem tu zůstávala s těmi, co nechodili, a jako bylo fajn, jak oni ho v té malé skupince automaticky... a normálně byste nepoznala, že není součástí, on normálně, to zase je jako dobré ty děti pozorovat, ony byly úplně jiné a přitom to byly děti takové, jako z dobře situovaných rodin. To se mi třeba líbilo u něho, jak ho zapojovali. A někdy se mi zdá, protože děti jsou takové, že to dělají proto, že ví, že mi tím udělají radost.

T: To je dobře, že ho takhle berou, v té menší skupině žáků je to asi jednodušší.

U: Rozhodně ano!

T: Napadají Vás ještě nějaké jiné formy podpory, které byste mohli využít pro co nejlepší sociální začlenění žáka?

U: Nevím, třeba občas přišel do školy a opravdu zapáchal. Takže v tomhle se mu pokusit nějak pomoci, ale to by musela chtít matka, to ona by se musela snažit. Jinak s asistentkou děláme všechno možné, aby se mezi děckama cítil dobře, aby i ostatní byli spokojení. Myslím si, že nám to jde dobře, snažíme se.

T: Dobře, děkuji za Vaše odpovědi. Kdyby Vás ještě cokoli napadlo...

U: To se pak spíš můžete doptat vy. Kontakt na mě máte...